

Mites, identitat



JOAN FRANCESC
MIRA

Certament no van ser Ròmul i Rem els “fundadors” de Roma, ni mamenen de la lloba famosa, però tant se val: els romans antics ho van creure, i els romans moderns els conserven com a imatge i emblema. Com les velles inicials SPQR, d’un ideal *Senatus Populusque Romanus*, que encara representen formalment la ciutat. Probablement, la presa de la Bastilla, a París, no va ser de cap manera el fet decisiu de la revolució, però el 14 de juliol és, cada any, el dia que expressa el naixement i la continuïtat del poble francès sobirà contemporani: la “Festa Nacional”. Els mites i mitificacions, les narracions sobre els orígens o sobre moments transcendents, poden acudir a genealogies divines o heroïques, o a fets històrics convertits en símbol o en fita decisiva (la *Iliada* i l’*Odissea*, en gran mesura van “fer” o formar els grecs, l’*Eneida* justificava el poder de Roma...). El 9 d’octubre és (és a dir “representa”) la fundació del regne i país dels valencians; el 25 d’abril, que fa pocs dies hem commemorat, no és, però igualment representa, la pèrdua d’un llibertat política, potser més formal que real, però que era la que teníem, la nostra. La narració pot parlar d’una gent ancestral que, “des de sempre”, ocupa aquesta terra que habitem: com és el cas dels valencians que, segons polítics il·lustres i “acadèmics” reials, venim directament dels ibers o d’abans encara, la llengua inclosa. O pot parlar d’una gent (els “parets fundadors” com els pelegrins del *Mayflower* als Estats Units, o simplement els nostres “avantpassats”) que va arribar de fora i va poblar o repoblar aquesta terra per fer-ne

un país nou. Sempre, en tot cas, imaginem que hi ha hagut una gent que forma l’estrat inicial, la substància, que defineix la història posterior i el temps present. Pot haver-hi “afegits”, òbviament, i combinacions successives, però sobre aquella base primera, que seria també la base que garanteix la continuïtat d’algun factor més o menys “essencial” i singular. Que moltes creences d’aquest tipus no resisteixen ni l’anàlisi empírica ni la crítica històrica, és tota una altra qüestió: són creences, són allò que la gent creu, i sovint és això és el més que compta. Perquè els membres d’una col·lectivitat concreta (i més si es vol pensar en termes de nació o equivalent: espai bàsic de lleialtats i de projectes i responsabilitats), han de creure o pensar que comparteixen un fonament i un passat comú, que és també fonament i ciment de les solidaritats presents.

El mite és una narració, i la paraula grega *mythos* vol dir simplement això, una faula o conte que dona un sentit a les accions humanes o humanitzades, reals

o irreal, amb intervenció de persones, animals o déus. El mite, doncs, la narració, no té un valor que derive de l’autenticitat objectiva dels fets que relata, sinó del sentit expressiu de l’acció, dels personatges o de la matèria narrada. La narració pot explicar una cosa tan remota i tan inexplicable com l’origen del món, sovint amb el complement dels orígens d’una gent concreta de la qual venim nosaltres, els continuadors d’aquells primers humans: d’Adam i Eva ve tota la humanitat, però en primer lloc el poble d’Israel, tal com es repeteix amb variants en tants pobles del món. O d’alguna parella primordial vénen els déus de l’Olimp, que són els nostres déus, els déus dels grecs. De déus i d’herois remots vénen els pares de la tribu, els fundadors, els qui potser van donar nom a aquesta terra que encara ocupem. Uns altres herois, reals o imaginaris (o reals però amb afegits imaginats), han vençut enemics, ens han alliberat o ens han fet grans i gloriosos, ens han donat les lleis, han resistit els invasors... La matèria del mite no té límits, i és un component universal de tots els pobles del món i de totes les cultures. Especialment, de tots els complexos simbòlics i narratius que donen singularitat i contigut al “ser” això que som: a l’entitat del nostre *id*. Tot poble, país o nació “mitifica”, per tant, el seu passat més o menys distant, explica la pròpia continuïtat diferenciada. “Mitificar” no és cap vici peculiar dels “nacionalismes”: és una condició universal. Forma part d’aquell conjunt de referents, símbols i senyals que els grups humans produeixen per imaginar-se, projectar-se, representar-se, i justificar-se. La faula grega sempre acabava dient *ho mythos deloî*, la narració mostra, o demostra, que... Així, el mite històric o expressiu –o el fet real amb valor de mite, tant se val– mostra d’on venim i qui som, què justifica la nostra trajectòria en el temps, quins valors compartim, què explica la nostra condició present. I és més útil encara si l’aprofitem per consolidar i pensar el futur.

«MITIFICAR NO ÉS CAP VICI PECULIAR DELS “NACIONALISMES”: ÉS UNA CONDICIÓN UNIVERSAL. FORMA PART D’AQUELL CONJUNT DE REFERENTS, SÍMBOLS I SENYALS QUE ELS GRUPS HUMANS PRODUÏXEN PER IMAGINAR-SE, PROJECTAR-SE, REPRESENTAR-SE, I JUSTIFICAR-SE»